

Kloosterkerk

10 oktober 2021 – 20e zondag na Pinksteren – ds. Rienk Lanooy

Genesis 18,9-15 en Markus 5,21-24 en 35-43

U kunt deze dienst alsnog bekijken en beluisteren via www.youtube.com/watch?v=_sxSIn5vDXw

Gebed om ontferming

De dagen korten
en de nachten lengen
bomen verkleuren
en vogels vertrekken
alles is in beweging
alles stroomt
en wij
wij gaan mee
op de loop van de dingen
maar als we hier zijn
in dit huis
worden we
voor even
stil gezet
krijgen we gevoel
voor wat blijft
komt er
ruimte voor wat eeuwig is
tijd voor wat
onze tijden
– zo verwarrend en angstig
als ze kunnen zijn –
te boven gaat –
dan komt u:
liefde die eeuwig is
Eeuwige die liefde is
bodem waarop wij staan
bedding waarin wij stromen
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

De mensen komen
de mensen gaan
we verliezen hen
aan de dood
of aan het leven
maar ook krijgen we hen
zomaar
in de schoot geworpen
als vrienden
kompanen
levensgezellen
huid om ons
aan te warmen
trouw om ons
aan te hechten
een lach om ons
aan te laven.
Mensen komen
en gaan
maar u blijft
muur
om tegen te leunen
boom
om onder te schuilen
mens
om van te houden
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Planeten komen
en sterren gaan
in een ruimte
zonder einde
zonder tijd
koud en onbewogen
en hier
waar we het samen
moeten zien
uit te houden
maken we het
elkaar zo moeilijk
blazen we onszelf op
kleineren we de ander
terwijl er zoveel is
om van te genieten
om van te delen
om van te leren
om van te houden –
terwijl u er bent
om van te leven
lucht
om in te ademen
licht
om te groeien
zon om ons
aan te warmen
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Preek

'Ofschoon ik een grondige hekel had aan zelfingenomenheid, ontveins ik mij niet, dat ik vaak zeer onder de indruk was als ik aan mijzelf dacht. Iemand als ik kwam niet alle dagen voor, om het zacht uit te drukken. Als ik aan andere mensen dacht, moest ik wel eens lachen'.

U hoort wel, gemeente, dat dit geen woorden, zelfs geen apocriefe, van Jezus zijn. Ze gaan terug op de schrijver Harry Mulisch. Als hij aan andere mensen dacht, moest hij wel eens lachen. Ik moet zeggen: ik heb dat ook wel eens, bv. als ik aan Harry Mulisch denk. Maar wat voor lach is dat dan? De filosoof Spinoza maakte een onderscheid tussen positieve humor en negatieve. Wie een ander uitlacht, stelt hij, maakt zich schuldig aan zelfoverschatting, wat juist geen teken van wijsheid is. Maar lachen om grapjes, jezelf of een komedie vindt hij juist onderdeel van het goede leven, waarbij het gaat om je geest vrijlaten en de creativiteit omarmen.

Door te lachen kunnen wij elkaar raken, op een positieve en op een negatieve manier. Hoe onze lach uitpakt, is spannend. In een sfeer van vertrouwen kan er meer dan in een sfeer van vijandschap. En dan nog: het verschil tussen iemand toelachen en uitlachen kan soms flinterdun zijn, want wat de één bedoelt, wordt door de ander niet per se zo ontvangen.

In de lezing uit Genesis en die uit Markus wordt er ook gelachen. Het is geen positieve lach. Er wordt gelachen om een ander. Ik ontdekte dat daar zelfs een woord voor is: *katagelasticisme*. Het is de vreugde om anderen uit te lachen. Je zult er maar last van hebben (of heb je dan juist plezier, ook al gaat het ten koste van een ander?). We horen vanmorgen van Sara die lacht om die vreemde aankondiging van de geboorte van een kind. Onmogelijk is het wat de Eeuwige haar belooft. Op haar leeftijd is zo iets uitgesloten en daarom lacht ze in zichzelf. Ze overschat zichzelf dan misschien wel niet, maar ze onderschat wel, zal later blijken, de Eeuwige. En ze lacht erom, ze lacht schamper om die vreemde, in haar ogen absurde werkelijkheid die hij oproept met zijn belofte, want ze is er heilig van overtuigd: de toekomst zal niet opengaan via haar schoot.

Wat is dat voor een lach, die van Sara? Een van ongeloof? In de bijbel gaat het bij geloven altijd om vertrouwen in iets of in iemand, en niet zozeer om de vraag of je een uitspraak, een dogma voor waar aanneemt. Tegenover geloof staat in de bijbel dan ook niet ongeloof, maar angst. Wie niet durft te vertrouwen wordt geregeerd door de angst. Ik denk dat onze tijd daar vol van is. Al dat wantrouwen, dat elkaar publiekelijk neerhalen, letterlijk be'lach'elijk maken, het willen scoren over de *faux pas* van de ander, het heeft te maken met angst. Angst dat die ander misschien wél iets wezenlijks te melden heeft, hoe onbeholpen h/zij dat ook doet. Angst dat je je moet inleven in de wereld van de ander die zo anders is dan jij bent. Angst dat die ander een zwakke plek van jezelf blootlegt; dan is aanval de beste verdediging. De angst dat je, door wat een ander zegt en doet, voelt dat je je verantwoordelijkheid moet nemen.

Kijk, en om die laatste angst gaat het als Sara lacht om die absurde en tegelijkertijd beloftevolle werkelijkheid van de Eeuwige. Bang is ze, voor haar rol, bang voor de onbekende macht van de liefde die de deuren naar de toekomst kan openen. Kan ik dat wel, zegt een stemmetje in haar binnenste. Wil ik dat wel? Als Sara in zichzelf lacht, is dat de ongemakkelijke lach van de angst dat zij gekozen is om een pion te zijn op het schaakbord van de toekomst van de liefde. Het is de ongemakkelijke lach van de mens die weglacht dat hij of zij er toe doet, gezien wordt. 'Ik?', nee, dat moet een vergissing zijn. Het is de angst voor de aanvaarding dat je iemand bent, dat je gezien wordt, geroepen, om deel uit te maken van die hemelse beweging om de aarde te dienen, om liefde te betonen, om licht te zijn in de duisternis. En daarom lacht Sara haar schampere lach.

Als we nu kijken naar dat andere verhaal van Markus en welke lach daar klinkt, moeten we eerst een stapje terug doen en aanvoelen waar het daar om gaat. We zien er een man, Jäirus geheten, leidinggevende in de synagoge. Hij komt naar Jezus toe en smeekt hem zijn dochtertje te redden. Zij is ziek ten dode toe en vader Jäirus staat machteloos. Kan Jezus haar de handen opleggen zoals hij dat later ook bij de kinderen, andere kinderen zal doen. Zijn dochtertje is immers ook nog maar een kind... of is dat nu net de vraag? Als ze worden opgehouden door een vrouw die Jezus aanraakt om beter te worden, blijkt haar redding de dood van het dochtertje te betekenen. Jezus komt te laat. 'Laat de meester maar met rust, Jäirus, hij is niet meer nodig!'

En dan gebruikt Jezus precies die twee woorden die je leven zo kunnen bepalen, angst en vertrouwen. Tegen Jäirus zegt hij: '*Wees niet bang, heb alleen maar vertrouwen*'. Maar kan die man dat? Kan hij het op dát moment, en: kan hij het überhaupt, niet bang zijn en vertrouwen. Is hij niet altijd al angstig geweest? Bang voor het leven en bang voor de dood. Is dat de reden dat zijn dochtertje ziek was. Opvallend genoeg wordt zij vooral 'dochter van' genoemd; jarenlang is

ze als de oogappel van haar vader onder zijn vleugels opgegroeid. Zij werd geboren als het dochtertje van Jäirus en ze is het altijd gebleven. Zodra ze merkte dat ze haar eigen weg wilde gaan, merkte ze dat dat ingewikkeld was. Altijd stonden haar ouders weer klaar om haar te helpen, en soms was dat wel zo handig, maar het voelde steeds vaker ongemakkelijk. 'Pas je op, kijk je uit, heb je alles bij je, bel je als er bent, weet je zeker dat je het kunt vinden, ik breng je wel even, weet je al hoe laat je thuis bent?' Als een volleerde curlingouder, veegde papa Jäirus altijd maar weer het straatje van dochterlief schoon opdat ze maar niet zou uitglijden over de hobbels van het leven, bang als hij was voor de dood.

En nu, nu is ze twaalf jaar oud, op de rand van volwassenheid (in die dagen), van weggaan om haar eigen weg te gaan. Maar het lukt niet. Want haar eigen weg heeft ze nooit gekend. Haar weg was die van haar vader, met zijn ideeën, voorschriften, voorzorgsmaatregelen, niet die van zijn vertrouwen dat ze het zelf moest doen, op haar eigen manier. En als dochter van de voorzitter van de synagoge is er met extra aandacht gekeken naar haar gedrag en ze wist het en voelde de verantwoordelijkheid voor haar vader. 'Als papa maar niet boos is, als hij zich maar niet voor me hoeft te schamen'. Aan de buitenkant is ze een voorbeeldige dochter, maar in haar heerst de angst en het schuldgevoel: doe ik het wel goed, ben ik wel goed genoeg? Hoe zal ik ooit verantwoordelijkheid kunnen nemen voor mijn eigen leven? Want ondertussen is in haar ook de wil om zichzelf te zijn gegroeid, niet meer 'dochter te zijn van', maar mens tussen de mensen, vrouw tussen de vrouwen en de mannen, maar ze kan het niet, zich ontworstelen, zichzelf zijn en ze is er ziek van, ten dode toe, alle leven is uit haar weggevloeid, haar toekomst is gedooft. Het is over en uit met het dochtertje van Jäirus.

Het kind is niet gestorven, het slaapt, zegt Jezus als ze aankomen bij het huis van Jäirus. Ziet hij niet dat de omstanders huilen en rouwen? Neemt hij de dood wel serieus? Zeker, maar nóg serieuzer neemt hij het oeroude vertrouwen van Israëel, dat de Eeuwige een God van levenden is en niet van doden. Met Sara was het toch ook niet afgelopen, ook al was ze oud en angstig om nog iets te kunnen betekenen?

Bij een uitvaart laat ik die woorden ook wel klinken bij het laatste afscheid: *dat onze God een God van levenden is*. Ze komen uit hetzelfde evangelie als dit verhaal (Markus 12,27). En ook al weet ik niet precies wat het is wat ik daar zeg, het is iets anders dan wat de omstanders in het verhaal doen als Jezus zegt dat het kind niet dood is maar slaapt. In één klap slaat hun geweën en gejammer om in een spottend lachen. Ze lachen om hem, ze lachen hem uit. Dat is de schampere lach van Sara die de eeuwen door klinkt, als er iemand, oog in oog met wat wij een *fait accompli* noemen, durft te zeggen: en toch... dit is het einde niet, ze is niet dood, ze slaapt. Dat is de schampere lach van Sara die de eeuwen door klinkt als iemand durft te leven vanuit het vertrouwen dat als de Eeuwige liefde is, dat dan die liefde eeuwig is en niet ten onder gaat.

De omstanders lachen om die liefde, zij is belachelijk, hoeveel kan een mens er van verdragen? Je moet toch ook realistisch zijn, kijken naar wat haalbaar is? Maar Jezus pakt door. Met hetzelfde werkwoord als waarmee hij demonen de wacht aanzegt en wegzendt, stuurt hij de lachers het huis uit. De liefde die eeuwig is wordt niet beoefend als een publiek sterk staaltje, als een kunstje voor een hooggeëerd publiek, maar als een stille kracht die mensen op hun benen zet, weghaalt uit de doodsangst, uit de verlamming van het vastgelopen leven. Zij gebeurt in het hart van een mens, waar ze wortel schiet en tot bloei komt. *Talita koem*, klinkt het, *meisje, sta op*. En ze doet het: ontslapen was ze, uitgeslapen staat ze op, niet meer als de dochter van, maar als een vrouw van de wereld. Ze ligt niet meer aan de voeten van haar vader, maar de wereld ligt aan haar voeten, klaar om betreden te worden.

Martin Luther King heeft ooit in een preek gezegd: *Fear knocked on the door. Faith answered. There was no one there (Angst klopte op de deur. Geloof deed open. Er was niemand)*. Het is het

evangelie van vandaag in een notendop. Er is de schampere lach van de angst die altijd maar weer op onze deur klopt en vertelt dat het met deze wereld niets meer gaat worden, dat liefde niet meer is dan chemisch proces is, hoop uitgestelde teleurstelling en vertrouwen een fantasma voor naïeve mensen. Maar wie met vertrouwen de deur naar de toekomst opent, hoort de bevrijdende lach van Sara als ze hoofdstukken later haar kind Isaak in handen houdt en weet: de Eeuwige is een God van levenden. Als de angst verdwenen is klinkt die lach klinkt door tot in het huis van Jäirus. Het leven van zijn dochter kan beginnen, vrouw van de wereld, mens naar Gods hart, net als u.

bronnen:

Eugen Drewermann, *Beelden van verlossing: toelichting op het evangelie van Markus*, Zoetermeer: Meinema 1995

M.H. van der Zeyde, *Markus, een tijding van vreugde*, Nijmegen: Gottmer 1976

Nico de Fijter, 'Martin Luther King: "Angst klopte op de deur. Geloof deed open. Er was niemand"', in *Trouw* 4 april 2018

Citaat Mulisch komt uit: Harry Mulisch, *De Pupil*, Amsterdam: De Bezige Bij 1987

Gebeden

Trouwe God,
wij danken u
voor de verhalen
die onze angst
willen weerstaan
en vertrouwen
willen scheppen.
Dat door hen
de lach weerkeert
die ontspant
relatieveert
niet de lach
die de ander
uitsluit
en kleineert.

Wij bidden voor wie
leiding geven
aan dit land
dat de angst
voor de ander
voor de nederlaag
voor de leugen

wordt gevloerd
door een vertrouwen
dat verbindt
want zonder gaat het niet.

Wij bidden voor wie
somber zijn
geschaad in hun vertrouwen
angstig
voor wat er komen gaat
voor wat ze hebben gedaan
dat niet door de beugel kon
voor wat hen is aangedaan
zonder dat ze er iets
aan konden doen
voor wie
oplopen tegen
onze dichtgetimmerde
protocollen, structuren
instituties en gewoontes
en nergens hun verhaal
kunnen vertellen
of verhaal kunnen halen.

Wij bidden voor wie ziek zijn
en niet precies weten
hoe het verder zal gaan
of weer moeten herstellen...
voor wie
in spanning wachten
op een uitslag
en voor wie verdrietig zijn
over een leven
dat voorbij is
en dankbaar
voor alles wat dat leven
gebracht heeft
en we noemen...
Wij dragen hen op
aan elkaars aandacht
en uw trouw.

En in de stilte
van dit moment
leggen we voor u neer
wat ons verder bezighoudt...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!